

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARINI IJODIY FIKRLASHGA
O‘RGATISHDA MUSTAQIL ISHLARNING O‘RNI**

Xo‘jamatova Zumrat Isayevna

Xorazm viloyati Tuproqqal'a tumani

2-son maktabi boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqola, Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ijodiy fikrlashga o‘rgatishda mustaqil ishlarning o‘rni haqida bo‘lib turli metodlar ham keltirilgan

Kalit so'zlar: Topshiriqli diktantlar, nazariy bilimlarini mustahkamlash, masalalarning yechimi, ta‘minlash infrastrukturasini.

Kirish: “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”da uzluksiz ta‘limning barcha bo‘g‘inlarida ta‘lim oluvchilarning huquqiy, iqtisodiy bilimlarini oshirish, tahsil oluvchilarning ta‘lim-tarbiyasini takomillashtirish, madaniyatli va o‘z e‘tiqodiga sodiq yoshlarni tarbiyalashga bo‘lgan e‘tiborni har qachongidan ham kuchaytirish zarurligiga alohida urg‘u berilgan. Jamiyat a‘zolarining ijtimoiy faolligi ularning ilmiy salohiyati hamda ilmiy dunyoqarashi bilan belgilanadi. Hozirgi davrda taraqqiy etgan davlatlarning iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va madaniy ravnaqi fan taraqqiyoti bilan chambarchas bog‘liqdir. Kadrlar tayyorlash milliy modelida fanning tabiat va jamiyat to‘g‘risidagi fundamental va amaliy tadqiqotlarni rivojlantirish, yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini ilmiy jihatdan ta‘minlash infrastrukturasini vujudga keltirish, mamlakatimiz ilm-fanining jahon ilm-faniga integratsiyasini tashkil etish kabi vazifalar belgilab berilgan. Bunday dolzarb vazifalar tizimida yosh avlodni mustaqil va ijodiy fikrlashga o‘rgatish masalasi alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki ta‘lim sohasidagi islohotlar faqat

malakali kadrlar tayyorlashga xizmat qilib qolmay, balki fuqarolik jamiyatining ilmiy salohiyatini rivojlantirishga ham qaratilgandir.

Asosiy qism: Boshlang‘ich sinf ona tili ta‘limida qo‘llaniladigan mustaqil ish turlari Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini mustaqil fikrlashga o‘rgatuvchi usullardan yana biri - mustaqil ish metodidir. Nafaqat boshlang‘ich sinflarda, balki umuman ta‘lim sohasida keng qo‘llaniladigan o‘quvchilarning mustaqil ishlari ta‘lim samaradorligini oshiruvchi vosita sifatida doimiy ravishda tadqiqotchilar diqqat markazida bo‘lib kelgan. Metodist olimlar mustaqil ishlardan dars jarayonida keng foydalanishni doimo yoqlab chiqqanlar. Chunki o‘quvchilarning bilimlarni egallash va mustaqil fikrlashga o‘rgatish, avvalambor, mustaqil ishlarni bajarish, oldida turgan muammo va masalalarning yechimini topish jarayonida shakllanadi. Shunday ekan, o‘quvchilarning mustaqil ishlari nima degan savolga to‘xtalib o‘tmoq joiz. Unga turlicha javob berganlar. Jumladan, ba‘zi olimlar mustaqil ishlar deganda o‘qituvchining bevosita yordamisiz, ammo uning nazorati ostida bajariladigan vazifalarni tushunishsa, boshqalari o‘quvchilardan faol aqliy faoliyatni, tashabbuskorlikni, avval olingan bilimlarni amaliyotda qo‘llashni talab qiladigan ishlar deb bilishadi. Masalan, pedagogika fanlari doktori, professor A.G‘ulomov mustaqil ishlarga shunday ta‘rif beradi: «Mustaqil ishlar deganda biz, avvalo, o‘qituvchining bevosita rahbarligida uyushtiriladigan hamda o‘quvchilarning ona tilidan egallaydigan nazariy bilimlarini mustahkamlash va ko‘nikmalarni takomillashtirishga xizmat qiladigan, ma‘lum maqsadga qaratilgan faol ongli faoliyatni tushunamiz». ona tili darslarida qo‘llaniladigan mustaqil ishlarni «o‘qituvchining bevosita ishtirokisiz, ammo uning ko‘rsatmalari va rahbarligida bajariladigan, nazariy-amaliy materiallar ustida uyushtiriladigan, o‘quvchilarning ongli ravishda faoliyat ko‘rsatishlarini ta‘minlaydigan grammatik, orfografik vazifalar» sifatida tushunadi.

Bizningcha, mustaqil ishlar o‘quvchilarning aqliy imkoniyatlarini namoyon qilishga imkon beradigan, o‘qituvchining bilvosita va bevosita ishtirokida, ammo bevosita yordamisiz nazariy-amaliy materiallar ustida bajariladigan vazifalar bo‘lib,

o‘quvchilarning nafaqat bilim darajalarini, balki ularning o‘zlashtirgan bilimlarini amaliyotda qo‘llay bilishlarini, mustaqil va mantiqiy fikrlash darajalarini aniqlash va shakllantirish imkoniyatini beradigan ongli amaliy faoliyatdir. Mustaqil ishlar tasnifiga oid bir qancha qarashlar mavjud. Metodist olimlar guruhlariga ajratishda mustaqil ishlarning u yoki bu jihatlariga e‘tibor qaratganlar. Mustaqil ish turlarining boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini ijodiy fikrlashga o‘rgatishdagi o‘rni Barcha o‘quv predmetlarida bo‘lgani kabi boshlang‘ich sinf ona tili darslarida ham o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga o‘rgatishda mustaqil ishlar muhim o‘rin tutadi. Ular quyidagi xususiyatlariga ko‘ra xarakterlanadi:

- mustaqil ishlarda bajarish so‘ralgan shartlar o‘quvchilardan izlanuvchanlikni talab qilishi;

- o‘quvchilarni mustaqil holda hukm, xulosa va umumlashmalar chiqarishga yo‘naltirishi;

- mustaqil ishlarni bajarish jarayonida o‘quvchilarda yangi bilimlarni egallashga ehtiyoj tug‘ilishi. Reproduktiv mustaqil ishlar. Reproduktiv mustaqil ishlar o‘quvchilarning avval olgan bilimlarini amalda qo‘llashni nazarda tutadi.

Xulosa: Bunday mustaqil ishlarga namuna asosidagi mustaqil ishlar, sharhlab yozish, grammatik topshiriqli diktantlar kiradi. Bu xildagi mashqlar o‘quvchilarning mustaqil fikr yuritish jarayoniga qisman ta’sir ko‘rsatadi va u ko‘pincha darslik mashqlari asosida o‘tkaziladi. Quyida darslikdan tashqari bo‘lgan namuna asosidagi mustaqil ishlarning ayrim variantlarini keltiramiz.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini mustaqil fikrlashga o‘rgatuvchi usullardan yana biri - mustaqil ish metodidir. Nafaqat boshlang‘ich sinflarda, balki umuman ta’lim sohasida keng qo‘llaniladigan o‘quvchilarning mustaqil ishlari ta’lim samaradorligini oshiruvchi vosita sifatida doimiy ravishda tadqiqotchilar diqqat markazida bo‘lib kelgan. Metodist olimlar mustaqil ishlardan dars jarayonida keng foydalanishni doimo yoqlab chiqqanlar. Chunki o‘quvchilarning bilimlarni egallash va mustaqil fikrlashga o‘rgatish, avvalambor, mustaqil ishlarni bajarish, oldida turgan muammo va masalalarning yechimini topish jarayonida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Tolipov O. Umumiy pedagogika Toshkent: 2007-y.
2. Yo’ldashev O. Pedagogika Toshkent: 2008-y.
3. Xasanboeva O. Oila pedagogikasi. Toshkent: 2007-y.
4. Daminov T, Adambekova T. O’yin mashg’ulotlari. Toshkent: 1993-y